

एक अनिष्ट वावटळ

टाटा उद्योगसमुहातील वाद ही एक अनिष्ट वावटळ आहे. या वावटळीमुळे भारतीय अर्थव्यवस्थेतील एक भला उद्योगसमूह कोसळून पडण्याचा धोका आहे. टाटा सन्स या कंपनीच्या अध्यक्षपदावरून हिंदी टीव्ही मालिकेपेक्षाही वाईट रीतीने घमासान लढाई चालू आहे. चंद्रशेखरन हे टाटा सन्सचे सध्याचे चेअरमन सहा महिन्यांमध्ये निवृत्त होत असून आपल्याला पुढे मुदतवाढ नको असे त्यांनी नुकतेच सांगितले होते. हे अर्थातच त्यांनी स्वखुषीने केले नव्हते. तर त्यांच्या मुदतवाढीला टाटा सन्सच्या संचालक मंडळामध्ये व त्यातही नोएल टाटा यांचा विरोध आहे. चंद्रशेखर यांनी नकार देताच त्यांच्या नंतर कोण यांची शोधाशोधही सुरू झाली होती. पण आता चंद्रशेखर यांनीच पुढची पाच वर्षे चेअरमन राहावे अशी शिफारस टाटा सन्सच्या संचालकांनी केली आहे. या शिफारशीवरून आणि इतर बाबींवरून टाटा समुहामध्ये आता उभी फूट पडले की काय व हा समुह विखरून जातो की काय अशी भीती निर्माण झाली आहे. याला एक पदर असाही आहे की, टाटा सन्स ही खासगी कंपनी म्हणून राहायला खुद्द रिझर्व्ह बँकेने आक्षेप घेतला असून तिने भांडवली बाजारात यावे असे फर्मान काढले आहे. टाटा सन्सचे शेअर्स सार्वजनिक रीत्या शेअर बाजारात उपलब्ध झाले तर अदानी किंवा अंबानीसारखे मालदार लोक ते विकत घेऊन एकूण टाटा समुहावर कब्जा करू शकतील अशी भीती व्यक्त होत आहे. या मुद्द्यावरूनही टाटा समुहात दोन गट पडले आहेत. टाटा समुहाची रचना नमुनेदार आहे. टाटा ज्यामुळे ओळखले जातात ते टाटा स्टील, टाटा मोटर्स आणि टेल्को, टाटा केमिकल्स, टाटा टी इत्यादी कंपन्या शेअर बाजारात नोंदलेल्या आहेत. या कंपन्यांमध्ये खुद्द टाटांचे असे भागभांडवल बराच काळ कमी होते. एक वेळ तर अशी होती की यातल्या एक-दोन कंपन्यांमध्ये बिलांचे भांडवल अधिक होते व मनात आणले असते तर बिलां ती कंपनी ताब्यात घेऊ शकले असते असे म्हणतात. रतन टाटा यांच्या काळात हे भागभांडवल वाढवण्यात आले.

शापूरजींचा आग्रह

टाटा सन्स हा या सर्व कंपन्यांमधील सर्वात मोठा भागधारक आहे. त्या अथनि टेल्को, टीसीएस वगैरे वर उल्लेख केलेल्या कंपन्यांची मालकी टाटा सन्सकडे आहे. टाटा सन्सची मालकी टाटा ट्रस्ट्कडे आहे. पण टाटा सन्स ही मात्र खासगी कंपनी आहे. तिच्यात मोजके व टाटांशी संबंधित असे भागधारक आहेत. हा अर्थातच ट्रस्ट कायद्याखाली नोंदला गेलेला आहे. टाटा ट्रस्टमध्ये टाटा घरण्याशी संबंधित वा पारशी लोक आहेत. टाटा सन्सची मालकीही खासगी व मर्यादित लोकांकडे आहे. टाटा समुहाची एकूण उलाढाल १८५ अब्ज डॉलर म्हणजे सुमारे सोळा लाख कोटी रुपये आहे. तर तिच्या शेअर्सचे एकूण बाजारमूल्य सुमारे २६ लाख कोटी रुपये आहे. म्हणजेच या कंपनीला काहीही झाले तर भारतीय बाजार आणि अर्थव्यवस्था या दोघांनाही जबर दणका बसू शकतो. टाटा सन्स ही इतकी वर्षे एक बिगरबँकिंग वित्तीय संस्था म्हणून वावरली. अशा संस्थेचे व्यवहार पडद्याआड राहतात. शेअर बाजारात नोंदणी केलेल्या पब्लिक लिमिटेड कंपनीला हरेक बारीकसारीक व्यवहार किंवा निर्णयाची माहिती शेअर बाजार नियामक मंडळाला कळवावी लागते. ही माहिती लगोलग प्रसिध्दही केली जाते. जेणेकरून कंपनीत काय चालू आहे व ती कोणत्या दिशेने जात आहे हे भागधारकांना कळावे. हे टाळण्यासाठी टाटा सन्ससारख्या कंपन्या खासगी मालकी ठेवू इच्छितात. इतकी वर्षे ते चालून गेले. पण आता या मुद्द्यावरून दोन गट पडले आहेत. शापूरजी पालनजी यांनी शेअर बाजारात उतरण्याचा आग्रह धरला आहे. शापूरजी हे दोनतीन पिढ्यांपासून टाटांचे सहकारी आहेत. रतन टाटा पायउतार झाल्यावर टाटा सन्सचे चेअरमन झालेले सायरस मिस्त्री हे शापूरजी यांचे चिरंजीव होते. सायरस यांची नंतर रतन टाटा यांनी वादग्रस्त रीतीन हलालपट्टी केली होती. शापूरजी यांची फर्म बांधकाम धंद्यातील विख्यात कंपनी आहे. मात्र मध्यंतरी सायरस यांचा मृत्यू झाल्यानंतर ती आर्थिक अडचणीत आहे. त्यांच्यावर सुमारे ६० हजार कोटी रुपयांचे कर्ज असून त्यांना रोख पैशांची गरज आहे. त्यांचे टाटा सन्समध्ये सुमारे १८ टक्के भागभांडवल आहे. टाटा सन्स शेअर बाजारात उतरली तर या १८ टक्क्यांची किंमत सुमारे चार लाख कोटीपर्यंत जाऊ शकेल. म्हणजेच त्यातील काही शेअर्स विकून शापूरजी कर्जमुक्त होतील.

खरा धोका

शापूरजींना शेअर बाजारात येण्याची घाई झाली आहे हे तर उघड आहे. त्यासाठी त्यांनी थेट पंतप्रधान मोदींना पत्रे लिहिली होती अशा बातम्या आहेत. रिझर्व्ह बँकेचा निर्णय आल्यावर शापूरजींनी मोदींची भरमसाठ स्तुती केली आहे हे उल्लेखनीय आहे. हा प्रस्न दोन वर्षांपासून पडून असताना रिझर्व्ह बँकेने अचानक टाटा सन्सला शेअर बाजारात उतरण्याच्या आदेश दिला. त्यामागे पंतप्रधान कार्यालयाचा दबाव आहे असे अनेक जण मानतात. असे करून भविष्यकाळात टाटाच्या कंपन्यांवर अदानीसारख्यांचा कब्जा करण्याचा मार्ग मोकळा केला जात आहे की काय अशीही शंका आहे. उद्या समजा तसे झालेच तर तो आपल्या भांडवलशाहीतील काळाकुट्ट कालखंड असेल. ही मालकांमधील आपसातील भांडणे आहेत, त्याचा सर्वसामान्यांशी काय संबंध असे कोणाला वाटू शकेल. पण अंतिमतः याचा फटका कामगार, कर्मचारी आणि एक नागरिक म्हणून आपल्यालाही बसतच असतो. भांडवलशाहीमध्ये कामगारांच्या श्रमातून संपत्ती निर्माण होते व नंतर ती एकवटत जाऊन विषमता तयार होते. पण मुळात भारतासारख्या गरीब देशात संपत्ती निर्माण होणे वा करणे हेही महत्त्वाचे असते. त्यामुळे भांडवलदार किंवा उद्योगपतींची भूमिका अमात्य करून चालत नाही. शिवाय, हरेक उद्योगपती म्हणजे तो अमानुष, लोकांच्या मुंड्या मुरगळणारा असतो असे नव्हे. माणुसकी बाळगणारे, किमान काही लोकशाही मूल्ये पाळणारे असेही काही उद्योगपती असतात. टाटा पंचवचे सद्याद्रीतील काही प्रकल्प सोडले- ज्याच्या विरोधात सेनापती बापटोनी मुळशीचा सत्याग्रह उभारला व ज्याममध्ये स्थानिक शेतकऱ्यांची वाताहत झाली- तर टाटा हे सर्वसाधारणपणे स्थानिक जनता, कामगार इत्यादींचे हित पाहणारे आहेत असा अनुभव आहे. अशा उद्योगसमुहांमुळे एक मानदंड तयार होत असतो. टाटांच्या नफ्यातील बहुसंख्य हिस्सा हा धर्मादाय कामांसाठी खर्च होतो. रतन टाटा अत्यंत साध्या घरात राहत असत. टाटा इन्स्टिट्यूट ऑफ फंडामेंटल रिसर्च किंवा इन्स्टिट्यूट ऑफ सायन्ससारख्या जागतिक दर्जाच्या संस्था टाटांमुळे निर्माण झाल्या. नुसता पैस जवळ असून चालत नाही. तो अंबानी व अदानीकडे टाटांच्या दसपटीने आहे. आजवरच्या टाटांकडे एक दृष्टी होती व देशाप्रती कर्तव्यभावना होती. टाटा समुहाचा च्हास झालाच तर ही परंपरा खलास होण्याचा धोका आहे. चंद्रशेखर राहणार की जाणार किंवा टाटा सन्स ही शेअर बाजारात येणार किंवा कसे याचा त्रास एरवी सामान्यांनी करून घेण्याचे कारण नाही. पण राजकीय व आर्थिक दबाव वापरून एक उदारमतवादी, लोकशाहीला पूरक संस्था संपवली जात असेल तर त्याला विरोध करायला हवा.

। विचार

मेघालय म्हटले, की डोळ्यांसमोर उभे राहतात धुक्याने वेढलेले डॉगर, कोसळणारे असंख्य धबधबे आणि वर्षाचे बारा महिने बरसणारा पाऊस.

‘जगातील सर्वाधिक पावसाचे ठिकाण’ म्हणून प्रसिद्ध असलेल्या मेघालयात यदा मात्र सरासरीपेक्षा कमी पाऊस झाला. ही केवळ एका वर्षातील हवामानातील चूक आहे, की भारतीय मॉन्सूनच्या बदलत्या स्वभावाचा गंभीर इशारा, हा प्रश्न अलिकडच्या काळात चर्चेत राहिला आहे.

ज्या राज्याची ओळखच पावसामुळे आहे, त्याच राज्यात पावसाची कमतरता भासणे ही घटना सध्या नाही. कारण मेघालयातील पाऊस हा केवळ स्थानिक हवामानाचा विषय नाही, तर भारतीय मॉन्सूनची ताकद, बंगालच्या उपसागरातील आर्द्रतेचे वितरण आणि हवामानातील संतुलन यांचे प्रतीक मानला जातो. त्यामुळे मेघालयात पाऊस कमी पडणे ही संपूर्ण मॉन्सून व्यवस्थेतील बदलाची चाहल समजली पाहिजे. भारतीय हवामान विभागाच्या आकडेवारीनुसार ४ जून ते २८ जुलै या कालावधीत मेघालयात साधारण ६३२.१ मिलीमीटर पाऊस अपेक्षित होता. प्रत्यक्षात मात्र केवळ २७२.९ मिलीमीटर पावसाची नोंद झाली. म्हणजेच पावसात तब्बल ५७ टक्क्यांची तूट आली. विशेष म्हणजे मेघालयच नव्हे, तर आसाम, अरुणाचल प्रदेश आणि मणिपूरमध्येही सरासरीपेक्षा मोठी घट नोंदवली गेली आहे. यावरून ईशान्य भारतातील संपूर्ण मॉन्सून प्रणाली यात कमकुवत राहिल्याचे स्पष्ट होते. मेघालयात इतका पाऊस का पडतो, यामागे त्याची भौगोलिक रचना कारणीभूत आहे. बंगालच्या उपसागरातून येणारे दमट मॉन्सून वारे खासी, जयंतिया आणि गारो पर्वतरांगांवर आदळतात. पर्वतांवर चढताना हे वारे थंड होतात आणि त्यातील जलबाष्पाचे रूपांतर पावसात होते. हवामानशास्त्रात याला ‘ओरोग्राफिक रेनफॉल’ म्हणजेच पर्वतीय वर्षाव असे म्हटले जाते. या नैसर्गिक प्रक्रियेमुळे मासिनराममध्ये सरासरी ११ हजार ८०२ मिलीमीटर, तर सोहरामध्ये ११ हजार ३५९ मिलीमीटर वार्षिक पाऊस पडतो. त्यामुळेच

ही दोन्ही ठिकाणे जगभर प्रसिद्ध झाली; मात्र यंदा या प्रक्रियेलाच खीळ बसल्याचे दिसते.

हवामान विभागाच्या मते, बंगालच्या उपसागरात निर्माण झालेली कमी दाबाची प्रणाली ओडिशामार्गे मध्य भारताकडे सरकली. त्यासोबतच मोठ्या प्रमाणातील आर्द्रताही पश्चिम आणि मध्य भारताकडे वळली. परिणामी, मध्य प्रदेश, छत्तीसगड, उत्तर प्रदेश, राजस्थान, महाराष्ट्र यांसारख्या राज्यांमध्ये जोरदार पाऊस झाला; पण मेघालय आणि ईशान्य भारत मॉन्सूनच्या मुख्य सक्रिय पट्ट्याबाहेर राहिला. त्यामुळे ढगांची निर्मिती कमी झाली आणि मुसळधार पावसासाठी आवश्यक असलेली सतती आर्द्रता त्या भागात पोहोचलीच नाही. याचे पुरावे उपग्रह चित्रांमध्येही दिसून येतात. इनसॅट-३डीएस उपग्रहाच्या प्रतिमांमध्ये मध्य भारतावर दाट ढगांचे साम्राज्य दिसत असताना मेघालयावर ढग विरळ आणि तुटक दिसतात. शिलांग हवामान केंद्राच्या निरीक्षणानुसार, जगप्रसिद्ध मासिनराम आणि

मिलिंद बेंडाळे

त्यांचे म्हणणे रास्त आहे; परंतु गेल्या दोन दशकांमधील निरीक्षणे वेगळीच कथा सांगतात. भारतात पावसाचे वितरण अधिकाधिक असमान होत चालले आहे. काही भागांमध्ये विक्रमी अतिवृष्टी होते, तर काही भाग दुष्काळाच्या उंबरठ्यावर पोहोचतात. काही दिवसांमध्ये महिनाभराचा पाऊस पडतो, तर नंतर अनेक आठवडे वातावरण कोरडे राहते. ही प्रवृत्ती आता वारंवार दिसू लागली आहे. पृथ्वी विज्ञान मंत्रालयाच्या हवामानबदल मूल्यांकन अहवालातही याच गोष्टीची नोंद आहे. जागतिक तापमानवाढीमुळे वातावरणात अधिक जलवाष्प साठत आहे. त्यामुळे पावसाच्या घटना अधिक तीव्र होत आहेत; पण त्यांचे वितरण अधिक अस्थिर होत आहे. म्हणजेच एकाच वेळी काही भागांमध्ये पूर आणि काही भागांमध्ये दुष्काळ अशी परिस्थिती निर्माण होत आहे. यंदाच्या मॉन्सूनने हेच चित्र स्पष्ट केले आहे.

। चर्चा आजची

मोकाट कुत्र्यांपासून सावध

अलिबाग मुरूड, अलिबाग पेण अशा अनेक भागात मोकाट कुत्रांचा वावर प्रचंड वाढला आहे.जिल्ह्यात मोकाट कुत्र्यांची संख्या वेगाने वाढत आहे. वाढत्या संख्येचा प्रचंड त्रास नागरिकांना होत आहे. रस्त्याने धावणाऱ्या वाहनांवर हल्ला करणे, पादचाऱ्यांवर हल्ला करणे असे प्रकार घडत आहे. कुत्र्यांच्या हल्ल्यात दुचाकी चालक, लहान मुले, वयोवृध्द व महिला मोठया प्रमाणात सापडत आहेत. जिल्ह्यामध्ये जानेवारी ते डिसेंबर २०२५ या कालावधीत दोन हजार ११५, त्यानंतर जानेवारी ते ऑगस्ट २०२६ या कालावधीत एक हजार ५४५ असे एकूण वीस महिन्यात तीन हजार ६६० जणांवर मोकाट कुत्र्यांनी हल्ला केला आहे. यातील दोन हजार ६५१ जणांना किरकोळ दुखापत झाल्याने त्यांच्या प्राथमिक उपचार करून सोडण्यात आले. मात्र कुत्र्यांच्या हल्ल्यामध्ये एक हजार नऊ जणांना गंभीर दुखापत झाली. त्यामुळे त्यांना अलिबागमधील जिल्हा सामान्य रुग्णालयात अधिक उपचारासाठी दाखल केल्याची माहिती समोर येत आहे. जिल्ह्यात मोकाट कुत्र्यांच्या हल्ल्यामुळे नागरी सुरक्षेचा प्रश्न ऐरणीवर आला आहे. ग्रामीण भागात ग्रामपंचायतींनी या मोकाट कुत्र्यांचे निर्बीजीकरण व लसीकरण करणे गरजेचे असताना निधी अभावी तसेच अपूऱ्या मनुष्यबळामुळे हे काम होण्यास अडथळा निर्माण झाला आहे.

मोकाट कुत्र्यांवर अंकुश न राहिल्यास भविष्यात गावे, वाड्यांमध्ये मोकाट कुत्र्यांची संख्या प्रचंड

प्रमोद जाधव

आणि लसीकरण करण्यावर भर देणे गरजेचे आहे. मागील दोन वर्षांपाेवी जिल्हा परिषदेने मोकाट कुत्र्यांचे निर्बीजीकरण व लसीकरण करण्यासाठी जिल्हा परिषद सेंट फंडातून २५ लाख रुपयांचा निधी मंजूर केला होता. पुण्यातील एका एजन्सीला हे काम सोपविले होते. जिल्ह्यातील८१० ग्रामपंचायतीपैकी फक्ती तीनच ग्रामपंचायतीमधील फक्त दोनशे कुत्र्यांचे लसीकरण व निर्बीजीकरण करण्यास यंत्रणेला यश आले. त्यानंतर पुन्हा ठेका काढण्यात आले. परंतु निविदा प्रक्रियेला प्रतिसाद मिळाला नाही. त्यामुळे जिल्हा परिषदेचा हा उपक्रमही फेल ठरला. त्यामुळे आगामी काळात जिल्ह्यातील ग्रामीण भागातील नागरी सुरक्षेच्या दृष्टीने जिल्हा परिषद प्रशासन पुढाकार घेईल असा विश्वास व्यक्त केला जात आहे.

आसामच्या काही जिल्हांमध्ये अभूतपूर्व पूरस्थिती असताना मेघालय पावसासाठी आसुसला होता.

भारतीय मॉन्सून हा जगातील सर्वात गुंतागुंतीच्या हवामान व्यवस्थांपैकी एक आहे. ‘अल-निनो’, ‘ला-निना’, हिंद महासागरातील तापमान, बंगालच्या उपसागरातील कमी दाबाचे पट्टे, जेट प्रवाह आणि स्थानिक भौगोलिक रचना अशा अनेक घटकांवर त्याचे स्वरूप अवलंबून असते. त्यामुळे एका घटकातील छोटаса बदलही हजारो किलोमीटर दूर परिणाम घडवू शकतो, म्हणूनच मॉन्सूनचे अचूक भाकीत करणे अजूनही हवामानशास्त्रासाठी मोठे आव्हान आहे. या पार्श्वभूमीवर भारताने हवामानबदलाशी जुळवून घेण्याची तयारी अधिक वेगाने करणे आवश्यक आहे. पर्जन्यमानावर अवलंबून असलेल्या राज्यांमध्ये जलसंधारण, पावसाचे पाणी साठवणे, लहान धरणे, झऱ्यांचे पुनरुज्जीवन, भूजल पुनर्भरण आणि हवामान-स्मार्ट शेती यांना प्राधान्य द्यावे लागेल. हवामान अंदाज अधिक अचूक आणि स्थानिक पातळीवर उपलब्ध करून देणेही तितकेच आवश्यक आहे. एकीकडे हवामान बदलाचे परिणाम कमी करण्यासाठी कार्बन उत्सर्जनात कपात करण्याचे जागतिक प्रयत्न सुरू आहेत; पण त्याचबरोबर बदलत्या हवामानाशी जुळवून घेण्याची क्षमता वाढवणेही महत्त्वाचे आहे. मेघालयसारख्या राज्यांनी पर्यटन, शेती आणि जलव्यवस्थापनासाठी नव्या परिस्थितीला अनुरूप धोरणे स्वीकारली पाहिजेत. येत्या काळात येथिल परिस्थिती सुधारली, तरी यंदाचा अनुभव हवामानशास्त्र आणि धोरणकर्त्यांसाठी महत्त्वाचा घडा ठरणार आहे. त्यातून अनेक नवे निष्कर्षही पुढे येत आहेत.

मेघालयातील पावसाची तूट ही केवळ एका राज्याची बातमी नाही. त्याकडे तेवढ्याच दृष्टिकोनातून पाहणे चुकीचे ठरेल. हा भारतीय मान्सून अधिक अनिश्चित, अधिक टोकाचा आणि अधिक असमतोल होत असल्याचा स्पष्ट संकेत आहे. ज्या भूमीची ओळखच मुसळधार पावसाने आहे, तीच भूमी पावसाच्या प्रतीक्षेत राहते, हा विरोधाभास भविष्यातील हवामानसंकटाचे वास्तव अभिरेखित करतो. आज गरज आहे, ती हवामान बदलाला केवळ पर्यावरणाचा विषय न मानता विकास, अर्थव्यवस्था, शेती, जलसुरक्षा आणि राष्ट्रीय नियोजनाचा केंद्रबिंदू मानण्याची. अन्यथा, आज मेघालय कोरडे पडले आहे; उद्या देशातील इतर पर्जन्यसमृद्ध प्रदेशाही अशाच अनिश्चिततेच्या भोवऱ्यात अडकू शकतात. निसर्ग वेळोवेळी इशारे देत असतो. प्रस्न एवढाच आहे की, आपण ते वेळेत समजून घेतो का ?

हैकसंस्द

ऑस्कर २०२७ साठी भारताकडून

‘गोंधळ’ चित्रपटाची निवड!

२००४ मध्ये ‘रवास’, २००९ मध्ये ‘हरिश्चंद्राची फॅक्टरी’ आणि २०१५ मध्ये ‘कोर्ट’ या चित्रपटानंतर आता तब्बल ११ वर्षांनंतर संतोष डावखर दिग्दर्शित ‘गोंधळ’ या मराठी चित्रपटाला ९९ व्या अकादमी पुरस्कारांसाठी (ऑस्कर पुरस्कार २०२७) भारताचे प्रतिनिधित्व करण्याचा बहुमान मिळाला आहे. फिल्म फेडेशन ऑफ इंडियाच्या १४ सदस्यीय ज्युरी कमिटीने विविध भारतीय भाषांमधील ‘धुंधर’, ‘बॉर्डर २’, ‘हेतुमा अंश’, ‘इक्कीस’, नागा भाषेतील ‘अंग’ आणि तामिळ चित्रपट ‘डोरोथी’ यांसारख्या बहुवर्चित ३३ चित्रपटांमधून ‘गोंधळ’ या मराठी चित्रपटाची निवड केली हे विशेष! मराठी चित्रपटंमध्ये नेहमीच आशयघनता आणि दर्जेदार कथानक असते यावर ‘गोंधळ’च्या निवडीमुळे पुन्हा एकदा शिक्षामोर्तब झाले आहे. आता अपेक्षा एवढीच आहे की ‘गोंधळ’ चित्रपटाला अंतिम पाच नामांकनामध्ये स्थान मिळून ऑस्कर पुरस्कार लाभणार. कारण यापूर्वीचे राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय स्तरावर आपली छाप पाडलेले तिन्ही मराठी चित्रपट ऑस्करच्या अंतिम पाच नामांकनापर्यंत पोहोचू शकले नाहीत. भारताच्या चित्रपट इतिहासात आतापर्यंत मद्र इंडिया (१९५७), सलाम बॉम्बे (१९८८) आणि लगान (२००१) केवळ या तीन चित्रपटांना ऑस्करच्या अंतिम पाच नामांकनांमध्ये स्थान मिळवण्यात यश आले आहे. आता तब्बल २५ वर्षांनंतर ‘गोंधळ’ चित्रपट त्या ऐतिहासिक चित्रपटांच्या पंक्तीत स्थान मिळवेल आणि भारतासाठी पहिला ‘सर्वोत्कृष्ट आंतरराष्ट्रीय चित्रपट’चा ऑस्कर पुरस्कार घेऊन येईल अशी आशा करूया!

– प्रदीप अनुसया शंकर मोरे, अंधेरी

। द्दित्तविशेष

बहुजन समाजापर्यंत शिक्षणाची गंगा पोहचवणारे आधुनिक काळातील भारीथ रयत शिक्षण संस्थेचे संस्थापक कर्मवीर भाऊराव पाटील यांची आज जयंती. त्यांचा जन्म कोल्हापूर जिल्ह्यातील कुंभोज या गावी २२ सप्टेंबर १८८७ रोजी झाला. सांगली जिल्ह्यातील ऐतवडे हे त्यांचे मूळ गाव होय. कर्मवीर भाऊराव पाटील हे लहानपणापासूनच बंडखोर प्रवृत्तीचे होते. तत्कालीन जातीव्यवस्थेत उच्च जातींकडून कनिष्ठ जातींवर होणाऱ्या अन्यायाची जाण खूप चीड होती. अस्पृश्यतेबद्दल त्यांच्या मनात प्रचंड राग होता. अस्पृश्य समाजाला विहिरीचे पाणी दिले जात नाही हे पाहून त्यांनी विहिरीचे रहाटच तोडून टाकले होते. कर्मवीर भाऊराव पाटलांना शिक्षणाची

खूप आवड होती. त्यांचे प्राथमिक शिक्षण कोल्हापूर जिल्ह्यातील विटा या गावी झाले, तर माध्यमिक शिक्षण कोल्हापूरच्या राजाराम हायस्कूलमध्ये झाले. शालेय वयातच त्यांच्यावर छत्रपती शाहू महाराजांच्या विचारांचा प्रभाव पडला. छत्रपती शाहू महाराज व महात्मा ज्योतिराव फुले यांना ते आदर्श मानू लागले. शिक्षण पूर्ण झाल्यावर ते सातान्यात गेले तिथे त्यांनी गरीब मुलांसाठी शिकवण्या सुरू केल्या. याच काळात त्यांनी मद्रना मास्तर, भाऊसाहेब कुदळे, नानासाहेब येडेकर यांच्या मदतीने दुधगावात दुधगाव शिक्षण मंडळाची स्थापना केली. या संस्थेमार्फत गरीब मुलांसाठी एक वसतिगृह सुरू केले. ४ ऑक्टोबर १९१९ रोजी कर्मवीरांनी सा- तारा जिल्ह्यातील काले गावात रयत शिक्षण संस्थेची स्थापना केली. बहुजन समाजातील

मुलांमध्ये शिक्षणाची आवड निर्माण करून त्यांना मोफत व दर्जेदार शिक्षण देणे हे रयत शिक्षण संस्थेचे मुख्य उद्दिष्ट होते. बहुजन समाजातील गरीब मुलांना दर्जेदार शिक्षण मिळावे यासाठी त्यांनी अगार कष्ट घेतले. बहुजन समाजातील मुलांना केवळ पुस्तकी शिक्षण न देता त्यांनी त्यांना समता, बंधुता, श्रमप्रतिष्ठा, सामाजिक बांधिलकी आदी मूल्यांची देखील शिकवण दिली. संस्थेत शिक्षण घेणाऱ्या मुलांना सातान्यात राहण्याची सोय व्हावी म्हणून त्यांनी वसतिगृह बांधले. त्यांच्या पत्नी लक्ष्मीबाई या वसतिगृहातील मुलांसाठी मायेची सावली बनल्या. वसतिगृह चालवण्यासाठी त्यांना आपले दागिने विकावे लागले. कर्मवीरांनी रयत शिक्षण संस्थेत कमवा आणि शिका त यातना सुरू केली. या योजनेनुसार चालणारे पहिले फ्री अँड रेसिडेंशल

हायस्कूल सातारा येथे सुरू करून त्या हायस्कूलला महाराजा सयाजीराव गायकवाड यांचे नाव दिले. त्यानंतर याच नावाने त्यांनी अनेक शाळा काढल्या. १९४७ साली कर्मवीरांनी सातान्यात छत्रपती शिवाजी कॉलेज, तर १९५४ साली कराड येथे सदगुरू गाडगे महाराज कॉलेजचा स्थापना केली. आपल्या संस्थेत प्रशिक्षित शिक्षकांचा वानवा पडू नये यासाठी त्यांनी अध्यापक विद्यालये देखील सुरू केली. भाऊराव त्यांच्या शाैक्षणिक हयातीत रयत शिक्षण संस्थेने ५७८ प्राथमिक शाळा, ४३९ माध्यमिक शाळा, (२७ मुलींसाठी) ३८ वसतिगृह शाळा, १६० उच्च माध्यमिक विद्यालये, २१ तंत्रदात विद्यालये, ८ अध्यापक विद्यालये, (१ मुलींसाठी) ४१ महाविद्यालये (४ मुलींसाठी) आणि

५ इंग्रजी माध्यमांची विद्यालये यांची स्थापना केली. रयत शिक्षण संस्थेचा विस्तार महाराष्ट्रातच नाही तर कर्नाटकातही झालेला आहे. त्यांनी लावलेल्या रयत शिक्षण संस्थेच्या रोपट्याचा आज वटवृक्ष बनला आहे. बहुजन वर्गातील मुलांसाठी त्यांनी केलेले कार्य पाहून पुणे विद्यापीडाने १९५९ साली त्यांना डि. लीट ही मानाची पदवी बहाल केली. भारत सरकारनेही पद्मभूषण हे मानाचा पुरस्कार देऊन त्यांच्या शैक्षणिक कार्याचा गौरव केला. बहुजन समाजापर्यंत शिक्षणाची गंगा पोहचवणाऱ्या या आधुनिक भारीतरथाचे ९ मे १९५९ रोजी निधन झाले. आज त्यांची १३९वी जयंती. जयंतीदिनी कर्मवीर भाऊराव पाटलांना विनम्र अभिवादन!

– श्याम ठाणेदार

गणेश दर्शन स्पर्धा २०२६

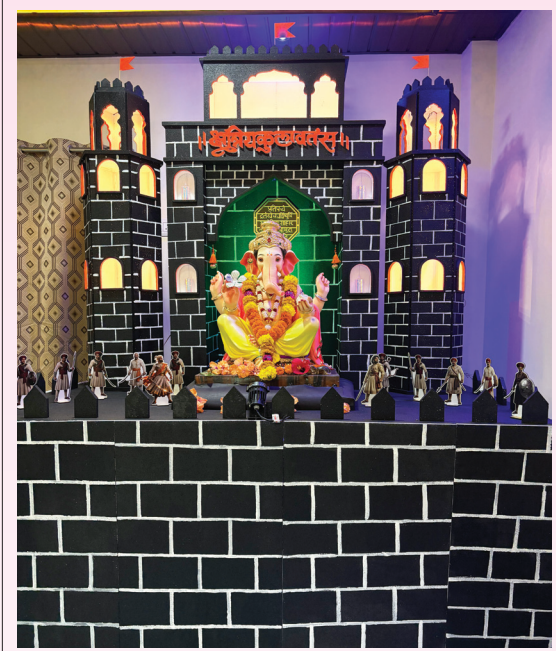
● सोनली गौरव दांडेकर आरडीसीसी बँक कर्मचारी आणि गौरव बाळाराम दांडेकर उद्योजक (दांडेकर सर्व्हिस सेंटर, GRV सारुड्स) पेढारी चेकपोस्ट

● वर्षा राजेंद्र काशिनाथ पाटील. मु. कावाडे, ता. अलिबाग

● मुरुड कोळीवाडा येथील संजय होस्कर चोगले यांच्या निवासस्थानी श्री गणेश मूर्ती. मूर्तीकार अच्युत चव्हाण (छायाचित्र : सौरभ नाइरे)

● थळ पालथी येथील वैभव सुरेश नाईक यांनी रायगडचे प्रवेशद्वार अशी नयनरम्य गणरायाची सजावट केली आहे. (छायाचित्र : सुरेश खडपे)

● मु. मुनवली, ता. अलिबाग येथील घाडी बंधू यांच्या निवासस्थानी विराजमान गणपतीसमोर भजन करताना ग्रामस्थ मंडळ.

● श्री. सुरज गजानन ठाकूर यांच्या निवासस्थानी विराजमान गणपती बाप्याचे दर्शन घेताना. श्री. प्रतिक भालचंद्र खारकर (शेकाप पुरोगामी युवक संघटना सदस्य बामणगाव)

● दत्ता अवधूत एंटरटेनमेंटचे निर्माते कोस्तुभ छाया विलास भिडे यांच्या स्टुडिओमध्ये विराजमान झालेले बाप्या.

● श्री विपीन पांडुंग झुगे आणि परिवार मु. न्हावे-रोहा यांच्या निवासस्थानी विराजमान गणेशमूर्ती. (छायाचित्र - सत्यप्रसाद आडाव)

● श्री. नितीन खारकर यांच्या निवासस्थानी विराजमान गणपती बाप्याचे दर्शन घेताना. श्री. प्रतिक भालचंद्र खारकर (शेकाप पुरोगामी युवक संघटना सदस्य बामणगाव)

● व्यावसायिक आर्टिस्ट तथा व्यंगचित्रकार योगेश निखारे यांच्याघरी विराजमान झालेले श्री गणराय (छायाचित्र : मुस्कान खान)

स्मृतीचा क्रिकेटमध्ये मोठा विक्रम

। नागोया (जपान) । वृत्तसंस्था । स्मृती मानधनाने महिला टी-२० आंतरराष्ट्रीय क्रिकेटमध्ये एक मोठा विक्रम रचला आहे. ४,७६५ धावांसह, मानधनाने न्यूझीलंडच्या सुझी बेट्सला मागे टाकत या फॉर्मेटमध्ये सर्वाधिक धावा करणारी क्रिकेटपटू बनण्याचा मान मिळवला आहे. सध्या सुरू असलेल्या आशियाई खेळ २०२६ मध्ये निशिनमध्ये बांगलादेशविरुद्धच्या उपांत्य फेरीच्या सामन्यादरम्यान मानधनाने ही कामगिरी केली. मानधना १९ चेंडूंमध्ये पाच चौकार आणि दोन षटकारांसह ३७ धावांवर बाद झाली. मानधनाच्या नावावर आता महिला टी-२० आंतरराष्ट्रीय सामन्यांमध्ये ४,७८८ धावा आहेत, तर सुझी बेट्स ४,७५८ धावांसह दुसऱ्या स्थानावर आहे. २०२६ च्या आशियाई क्रीडा स्पर्धेत बांगलादेशविरुद्धच्या

सामन्यादरम्यान मंधानाने ही कामगिरी केली. महिलांच्या टी-२० आंतरराष्ट्रीय सामन्यांमध्ये सर्वाधिक धावा करणाऱ्यांच्या यादीत भारतीय कर्णधार हरमनप्रीत कौरचाही समावेश आहे. ती ४,२८७ धावांसह तिसऱ्या स्थानावर आहे. श्रीलंकेची चमारी अटापट्टू ४,२८२ धावांसह चौथ्या, तर न्यूझीलंडची सोफी डिव्हाईन ३,८१७ धावांसह पाचव्या स्थानावर आहे. स्मृती मानधना आता महिलांच्या आंतरराष्ट्रीय क्रिकेटमध्ये सर्वाधिक धावा करणारी क्रिकेटपटू आहे. तिच्या नावावर एकूण १०,९८७ धावा आहेत. टी-२० क्रिकेटमध्ये स्मृती मंधानाने नाहिदाविरुद्ध ४० चेंडूंमध्ये ५३ धावा केल्या आहेत. मात्र, नाहिदाने तिला चार वेळा बाद केले आहे. या काळात मंधानाची सरासरी १३.२५ आणि स्ट्राइक रेट १३२.५ आहे.

● श्री. पांडुंग विष्णू घत रा. लोणारे-घत आळी, थ. थळ-अलिबाग चलचित्र देखावा : यंदा बाप्याच्या संगतीत... रामायण अवतलं ! एका बाजूला रावणाच्या कैदेत सीता माई, दुसऱ्या बाजूला सेतू बांधणारी वानसेवा.

भारताची इंडोनेशियावर १३-१ ने मात

। नागोया (जपान) । वृत्तसंस्था । भारतीय पुरुष हॉकी संघाने २०२६ च्या आशियाई क्रीडा स्पर्धेतील आपल्या मोहिमेची सुरुवात विजयाने केली. भारतीय संघाने पूल 'ए' च्या सामन्यात इंडोनेशियाला १३-१ ने पराभूत केले. गिफू प्रीफेक्चरल ग्रीन स्टेडियमवर खेळल्या गेलेल्या या सामन्यात भारताने सुरुवातीपासूनच वर्चस्व गाजवले.

भारतासाठी आठ वेगवेगळ्या खेळाडूंनी गोल केले. एकट्या दिलप्रीत सिंगने चार गोल करून उत्कृष्ट कामगिरी केली. सहाव्या मिनिटाला शिलानंद लाक्राने भारताला १-० अशी आघाडी मिळवून दिली. त्यानंतर १२ व्या मिनिटाला अभिषेकने भारताची आघाडी दुप्पट केली.

इंडोनेशियाच्या गोलरक्षकाने सुरुवातीचे काही प्रयत्न वाचवले, पण भारताने आपला दबाव कायम ठेवला. पहिल्या कार्टरच्या अखेरीस भारताने २-० अशी आघाडी घेतली होती. दुसऱ्या कार्टरमध्ये, दिलप्रीत सिंगने दोन मिनिटांत (१८ व्या आणि १९ व्या मिनिटाला)

भारतीय महिला संघाचा अंतिम फेरीत प्रवेश

। नागोया (जपान) । वृत्तसंस्था । हरमनप्रीत कौरच्या नेतृत्वाखालील भारतीय संघाने बांगलादेशवर मात करत आशियाई खेळांमधील महिला क्रिकेट स्पर्धेच्या अंतिम फेरीत प्रवेश केला. गतविजेता भारत आता आपले विजेतेपद टिकवण्यासाठी अंतिम सामन्यात श्रीलंकेचा सामना करेल. नऊ दिवसांत विजेतेपदाच्या लढतीत हे दोन्ही संघ दुसऱ्यांदा एकमेकांसमोर उभे ठाकले आहेत. यापूर्वी, १३ सप्टेंबर रोजी त्यांच्यात आशिया कपचा अंतिम सामना झाला होता, ज्यात भारताने ७२ धावांनी विजय मिळवला होता. उपांत्य सामन्यात भारताने बांगलादेशला ११४ धावांनी पराभूत केले. शफाली वर्मा भारताच्या या विजयाची

शफाली वर्माची शतकी खेळी

शिल्पकार ठरली. तिने ४९ चेंडूंमध्ये नाबाद १०० धावा करून आपल्या व्हाईट-बॉल कारकिर्दीतील पहिले शतक झळकावले. प्रथम फलंदाजी करताना भारताने चार गडी गमावून १९५ धावा केल्या. शफालीने ४९ चेंडूंमध्ये नाबाद १०० धावा केल्या, तर सलामीवीर स्मृती मंधानाने १९ चेंडूंमध्ये ३७ धावा केल्या.

राकेश कुमारवर आजीवन बंदी

। नवी दिल्ली । वृत्तसंस्था । नॅशनल अँटी-डोपिंग एजन्सीने जाहीर केलेल्या कारवाईच्या ताज्या यादीनुसार, प्रतिबंधित पदार्थ दिल्याबद्दल थलेटिक्स प्रशिक्षक राकेश कुमारवर आजीवन बंदी घालण्यात आली आहे; तर प्रतिबंधित औषधे बाळगल्याप्रकरणी आणि त्यांची तस्करी केल्याप्रकरणी पॉवरलिफ्टर गौरव वत्स याला तात्पुरते निलंबित करण्यात आले आहे. राकेश यांना गेल्या वर्षी मार्चमध्ये निलंबित करण्यात आले होते आणि त्यांची

ही बंदी त्याच कालावधीपासून लागू मानली जाईल. राष्ट्रीय आंतरराष्ट्रीय चॅम्पियनशिप कांस्यपदक विजेती धावपटू प्रकृती रूपा राव हिला प्रतिबंधित स्टिरॉइड स्टॅनोजोलॉल आणि झेस्टानोलोनसाठी पॉझिटिव्ह चाचणी आल्यानंतर तात्पुरते निलंबित करण्यात आले आहे. इतर प्रमुख नावांमध्ये खेले इंडिया गेम्स सुवर्णपदक विजेती बेटलिफ्टर चेलसी हिचा समावेश आहे, जिच्यावर डोप चाचणीत अयशस्वी ठरल्याबद्दल पाच वर्षांची बंदी घालण्यात आली आहे.